

פרשת כי תשא

תפילות העמידה בשבת

"וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְזֵדְתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אוֹת הוּא לְעַלְמֵם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיְנַפְשׁ"

(שמות ל"א, טז-יז)

פסוקים אלה מופיעים בתפילת העמידה של שחרית לשבת.¹

בימות חול נוסח התפילה של שחרית, מנחה וערבית זהה. לעומת זאת, לשלוש תפילות
העמידה של שבת נבחרו נושאים שונים:

תפילה	נוסח	נושא
ערבית	אֶתְּהָ קִדְשְׁתָּ אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁמְרָךְ, תִּכְלִית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וּבִרְכָתוֹ מִכָּל הַיָּמִים, וְקִדְשְׁתוּ מִכָּל הַזְּמַנִּים...	השבת כחלק מבריאת העולם
שחרית	יְשֻׁמָּה מוֹשֶׁה בְּמִתְנַת הַלְקוֹ, כִּי עָבַד נְאֻמּוֹ קְרֵאתָ לוֹ. בְּלִיל תַּפְאֲרַת בְּרֵאשׁוֹ נִתְּתָ, בְּעַמְדוֹ לְפָנֶיךָ עַל הַר סִינַי. וְשָׁנִי לְהוֹת אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ, וְכָתוּב בָּהֶם שְׁמִירַת שַׁבָּת...	השבת כחלק ממתן תורה
מנחה	אֶתְּהָ אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד וּמִי בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ. תַּפְאֲרַת גְּדֻלָּה וְעֲטָרַת יְשׁוּעָה יוֹם מְנוּחָה וְקִדְשָׁה לְעַמְּךָ נִתְּתָ. אֲבָרְכֶם יְגַל יִצְחָק יִרְנָן יַעֲקֹב וּבְנָיו יְנוּחוּ בוֹ...	השבת כיום מנחה - מעין עולם הבא

1. ראו יעקב רוטשילד, "תפילות שבע של יום השבת", מעינות - מאסף לענייני חינוך והוראה (ירושלים תשל"ד), עמ' 147-167.

על פי ניתוח זה עולה, ששלוש תפילות העמידה של שבת מתאימות לשלושת עיקרי האמונה (על פי הוגי דעות רבים): האמונה בבריאת העולם, במתן תורה בהר סיני ובגאולת העולם.² במקביל לשלוש תפילות העמידה של שבת, גם שלוש הברכות של קריאת שמע מייצגות את אותם שלושת יסודות האמונה: שתי הברכות שלפני קריאת שמע עוסקות בבריאת המאורות ובברכת התורה, וברכת הגאולה שלאחר קריאת שמע חותמת את היחידה של קריאת שמע וברכותיה.³

מזמור י"ט בספר תהילים,⁴ אותו אנו אומרים בפסוקי דזמרא של תפילת שחרית בשבת, מהווה גם הוא מודל לשילוב בין תיאור הבריאה, מתן תורה והגאולה: בתחילת המזמור מתוארת הבריאה הנפלאה:

"הַשָּׁמַיִם מִסִּפְּרִים כְּבוֹד אֱ-לֹהִים וּמַעֲשֵׂה יְדֵיו מְגִיד הַרְקִיעַ" (פסוק ב)

בהמשך יש תיאור פיוטי נלהב של תורת ה':

"תּוֹרַת ה' הַמְיִימָה מְשִׁיבַת נְפֶשׁ עֲדוֹת ה' נֶאֱמָנָה מוֹחֲכִימַת פְּתִי" (פסוק ח)

לבסוף המשורר מפנים את שתי החוויות ומשלב אותן בחייו, ובכך מזכיר את הגאולה:

"גַּם עֲבַדְךָ נִזְהָר בָּהֶם בְּשִׁמְרָם עֲקֹב רַב... יְהִי לְרִצּוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי"

(פסוקים יב-טו)

ההתבוננות בבריאת העולם ובתורה מביאה את האדם (לאחר קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות בקריאת שמע) להכיר בתפקידו האישי כעבד ה', ולשלב את הערכים הללו בעבודת הבורא שלו. נמצאנו למדים, אפוא, ששלוש תפילות השבת, שלוש ברכות קריאת שמע ושלושת חלקיו של מזמור י"ט - משקפים כולם את שלושת יסודות האמונה. בכך הסידור מהווה ספר יסוד נפלא של עיקרי האמונה.

2. ראו למשל רבי יוסף אלבו, ספר העיקרים, מאמר ראשון, פרק ד'; ראו גם פראנץ רוזנצוויג, כוכב הגאולה (ירושלים 1970).

3. ראו בהרחבה באתר www.tefilah.org בפרק "קריאת שמע וברכותיה", תוך ציון והסבר של המילים המנחות.

4. ראו באתר לגבי ההקבלות הלשוניות בין שלושת חלקי מזמור י"ט ובין שלוש הברכות של קריאת שמע.